

Eine Zeit, von der man weiss, dass man so etwas nie mehr erleben wirt

ÅKE DAUN är professor emeritus i etnologi, särskilt europeisk, vid Stockholms universitet, tidigare även professor vid Nordiska museet. Hans forskning innefattar jämförande sambälls- och kulturstudier i nutid och i traditionsambället, metodiskt och teoretiskt eklektiskt.

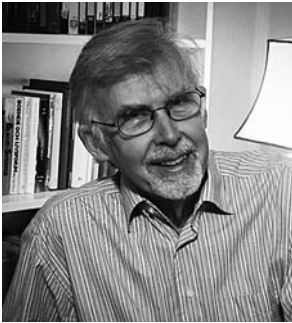

Foto: Lin-Lin Hanayo.

”**e**n tid, om vilken man vet, att man något sådant aldrig mer kommer att uppleva”. Det låter bättre på tyska. Så kändes det i varje fall efter utgången av december månad 2009. Jag hade bott på Hôtel Chevillon i Grez-sur-Loin. Författarförbundet stod för resa och uppehälle. Där skulle jag bara sitta still och skriva, även måla om det föll mig in, snarligt gästerna på 1880-talet, bland dem Liljefors, Heidenstam, Strindberg, Pauli, Zorn, Carl Larsson. Jag förde inte dagbok, så vad jag nu berättar är bara minnesfragment, en berättelse som kunde sparas till en middagsbjudning. Förresten var det just en sådan som blev impulsen att berätta samma sak för Billy. Juristen Mats Boye, 77 (Karins brorson), hade bjudit mig och kusin Stig till det röda sekelskifteshuset på Källängsvägen.

Även denna gång skulle vi diskutera tron, på Gud och på övernaturliga väsen. Det var den parapsykologiska frågan som gav Mats impulsen att berätta hur han en eftermiddag som siste man lämnat kontoret – med plånbok och nyckelknippa kvar på rummet. Berövad all förmåga att tänka klart, stod han totalt handfallen i tunnelbanan, där han fick syn på kontorets nyckelförsedda städare, två kinesiska dvärgar, lika sällsamma gestalter som själva koincidensen. Var nu detta ”ren tur”? Förmodligen, men hur statistiskt sannolik var den? Eller finns det ”övernaturligheter”? Stig lutade åt det hållet.

Då var det min tur att berätta om min resa till Grez. Flygresan från Stockholm till Paris var lätt avklarad. Men redan efter utcheckningen började det. Nej, egentligen inte då, eftersom det fanns Métroförbindelse ett enda tröskelsteg ut från terminalen, och slutstationen var Châtelet, mitt i Paris.

Nu skulle jag vidare med järnväg. Men först gällde det

att ta sig upp ur tunnelbanans undre värld. Hur brukar det kännas när man inte hittar ut? Här fanns korridorer i överflöd, i alla riktningar, och alla ledde vidare till nya perronger och korridorer. Hundratal resenärer sprang kors och tvärs. Ingen ville svara på min fråga. Une sortie? La sortie? Où est la sortie?

Efter åtskilligt promenerande upptäckte jag en undanskymd hissdörr, där två individer stod stilla – ovanligt nog – och bara väntade. På så vis kom jag tursamt rätt upp i det parisiska kvällsvimlet. Här var det i stället bilar som rörde sig kors och tvärs, vart jag än vände blicken. All ljusreklam, alla strålkastare och alla skuggor, gav världsstaden just dess prägel av total likgiltighet inför det enskilda ödet.

Fem sekunder av världserfarenhet fyllde mig i samma ögonblick som jag hejdade en taxi. Jag nämnde namnet på den närbelägna järnvägsstationen, varifrån jag skulle resa till en stad några mil söder om Paris. Men innan dess gällde det att hitta rätt avgångsspår, vilket under några nervösa minuter omöjliggjordes av att avgången ännu inte annonserats i avgångshallen. Strax före visade sig dock namnet på ändstationen på en tavla, ehuru inte namnet på den station, där jag själv skulle stiga av. Efter ett par timmar nådde jag mitt delmål, en liten stad, nästan utom synhåll. Stationshuset vilade i kvällsmörker, tyst och tillslutet. ”En man steg av tåget” var titeln på en film 1955 med Spencer Tracy.

En taxiskylt i närheten fick mig att tro att även en fransk droskbil skulle kunna göra regelbundna avstickare till denna avsides belägna plats. Det var med taxi jag nu skulle nå mitt slutliga resmål. Eftersom jag ingenstans hade att ta vägen beslöt jag mig för att stå kvar på min plats. Jag avhöll mig från att titta på klockan.

Men nu – ur mörkret – lösgjorde sig en privatbil. En man hoppade ut och gick med raska steg till en tågtidtabell uppsatt på stationsväggen. Snabbt var jag framme och förklarade min belägenhet. Övántat erbjöd han mig skjuts till ett hotell. Och se, en kort stund senare promenerade jag fram till den inbjudande hotellentrén. Dörren var låst. Men då jag ringde på en klocka, dök faktiskt en man upp där inne. Han öppnade en lucka i väggen. No, Monsieur, hotellet är fullbelagt. Den hjälpsamme mannen med bilen var tyvärr försvunnen, mörker och tystnad dominerade. Då jag i detta ögonblick vände mig nittio grader såg jag såsom en hägring en upplyst byggnad några hundra meter bort. Mot all förmodan visade det sig vara ett hotell. Efter en stund sedan satt jag bekvämt i matsalen, nästan övertygad om att nästa dag kunna resa vidare utan fler orosmoment.

Efter frukosten ringde den tjänstvilliga hotellvärdinnan åt mig efter en taxi. Malheureusement. Nej, inga bilar tillgängliga. Men jag var villig att vänta förstås. Något alternativ fanns inte. Där satt jag nyrakad i vestibulen då en glad herre kom intågande, pratade och gick ut och in igen. Plötsligt gjorde Madam tecken till mig och sade att jag kunde få privat bilskjuts till Grez.

Den pratsamma mannen var hennes fästman, och såg ut som om han ville demonstrera sin nya bil. Nu for vi iväg, i fel riktning berättade han, vilket berodde på ett hindrande vägarbete. Han fortsatte att prata, och un-deux-trois befann vi oss på Rue Carl Larsson.

Naturligtvis öppnade ingen den låsta dörren när jag ringde på hotellets dörrklocka. Men solen sken ju, och vad kunde jag mer begära, och dessutom uppenbarade sig ute på gatan efter en stund Ma-

dame Plissart, som jag förut haft brevkontakt med.

Nu fick jag efter registrering en dubblett med utrustning för självhushåll.

I Hôtel Chevillon i Grez-sur-Loing andades tystnaden, samstämmigt med de trånga gatorna i den nästan folktomma omgivningen. Men inomhus mötte jag slumpvis mina medgäster i tamburen och biblioteket. En docent i matematik, som forskade om "heltal". Ett gift norskt par målade akvarell. En kinesiska från Göteborg, gift Johansson, satt med sin dator i biblioteket och komponerade en symfoni.

Inne i huvudet tyckte hon sig höra hur det skulle låta, ungefär. Och under orkesterns första repetitioner, skulle hon vara lika nyfiken som alla andra.

Men det fanns en gäst som än mera satte mina inre bilder i rörelse. Hon var skolad på Konsthögskolan i Stockholm. Svårbestämbar ålder. En ensam själ, som man vårdslöst säger. Hon bodde i Carl Larssons lägenhet med ateljé, som jag nu ensam inbjöds att beskåda. Jag kände de historiska vingslagen och skulle gärna ha bytt rum. Hennes fysiska tillstånd var problematiskt, men själva överlevnaden hade garanterats med vissa kirurgiska ingrepp. Hon var språklig. Jag hade henne till bordet vid vår gemensamma julaftonsmiddag. Redan när vi först träffades hade hon detaljerat beskrivit sina återkommande hallucinationer. Varje gång – i vaket tillstånd – samma fasansfulla möte. Hon jagades av sin mor, åtföljd av släktingar, med gemensam avsikt att döda henne. Modern närmade sig snabbast, med en stor lyftad kniv.

Det förekom mig att hennes hallucinationer på ett notabelt sätt skilde sig från de nattliga skräckfyllda mardrömmar, som somliga av oss någon gång upplevt. I bägge fallen var verklighetsupplevelsen

total. Det var i bägge fallen bilder som hjärnan självständigt komponerat. Och lika verkliga var de inre bilderna för henne med öppna ögonlock som de var med våra slutna. Men här fanns en märkvärdig detalj, en mildrande akut åtgärd, som hon avslöjade för mig. Om hon nämligen, till exempel under en tågresa, plötsligt såg modern som vanligt komma rusande kunde hon snabbt dra en plastpåse över huvudet. Denna hade hon tidigare preparerat med utklippta hål för ögonen och munnen. Så snart hon fått påsen över huvudet kunde modern inte längre se henne, och förföljelsen upphörde.

Vad är sjukligt och vad naturligt? Allt vi ser – i vaket tillstånd eller under sömn – har sitt ursprung i den fysiska verkligheten utanför oss, nästan som färgerna i en målarlåda. Det är intrycken av denna breddfyllda verklighet, som kreativt nyskapande, transporteras till hjärnan. Det är med hjärnan "vi ser", snarare än med ögonen.

På min målarvännins dukar, vackert uppställda i Carl Larssons ateljé, fanns dock inget återsken av dessa hjärnspöken. Inga sår eller märken. De var alla rofyllda stilleben av ateljéns enkla stolar och bord.

SUMMARY

*Concerning a Time About Which You Know
That Nothing Alike Will Ever Happen Again*

The paper is about the author's one month's stay at a hotel "Chevillon", in an old village south of Paris, Grez-sur-Loing, in 2009. This place has a well-known history going back to the end of the nineteenth's century, offering rooms and studios for artists and writers. An improbable long series of difficulties for the author to get there, followed by encounters with very special personalities, made this month absolutely unlikely – only accidentally, or not?